

Cédulák III.

- érdekes olvasmány az egykori szovjet titkos ügynök, kémkedő katonatiszt, Viktor Szuworov szinte mulatságos erőfeszítéseinek leírása: kideríteni a II. világháborús szovjet hadsereg tényleges katonai/műszaki jellemzőit. Vádolja a szovjet hadtörténészek légióit, mert valójában hivatásos tényelhárítók, torzítók úgy, hogy vélhetően ők maguk sem tudták az igazat. Nemzedékem bizonyítványainak, diplomáinak szomorú mérlege, amit tanultunk a moszkvai, leningrádi, sztálingrádi győzőkről, Sztálin—Hitler kapcsolatáról, vélhetőn a szövetségesek segítségéről, és egyáltalán a Nagy Honvédő Háborúról, szándékos, célszerűen megtervezett hazugság volt s maradt. **Miért támadta meg Hitler a Szovjetuniót,** kérdi Viktor Szuworov könyvcímében, de ehhez szovjet, majd orosz forrásokból is, csak gyéren szivárogtak ki adatok, tények. Ironikus is lehetne, de csak nyomorúságos, hogy a Nyugatra menekült hírszerző szabályos felderítő munkával kutatja hazája történetének hivatalosan legdicsőbb fejezetét. Am ha a honvédő háborúról ennyit hazudtak, akkor milyen valóság-hű beszámolót remélhetnénk (ha még remélnénk) bármely más, a nagy Szovjetunióval kapcsolatos eseményről? Az 1956-os magyar megtorlásról, Kádár János leváltásának kísérleteiről, KGB-s akciókról, melyek Ceaușescu rémuralma megdöntését célozták, Dubček halálos autóbalesetéről, merényletekről, pl. II. János Pál ellen, a koreai utasszállító gép 1983. szeptemberi lelövéséről Andropov idején, az orosz zsidók belső deportálásáról Birobidzsánba Sztálin idején... És fölösleges is tovább sorolni, a Szovjetunió és pártja történetét szörnyű titkok láncá fűzi össze, ami nem szakadt meg az eltelt évtizedekben sem. Párthú hívők milliói, a mindezt átélő nemzedékek tudatlanul mentek el ebből a világból, akik meg utánunk jönnek – eredendően nem tudnak a korszakról semmit, érdeklődésük és kérdésük sincs. Lehet-

ne persze tépelődni, vajon efféle (hivatalosan mindenki hazudik!) tapasztalataira hagyatkozik a Legfejlettebb Demokrácia, tehát Amerika, amikor milliárdszámra gyűjti be szövetségesei és ellenségei elérhető adatait a világhálón és a levélszekrényekből... De már mindegy is, ha lesz még utókor, amelyben valakiket még érdekel a Lenin-Sztálin-Hruscsov nevére elhíresült időszak története... az etruszkokról hamarabb derítik ki az igazságot. Ámbár ha JFK lelövésére ötlik eszembe, vagy az iraki, netán az afgán háborúk valódi okai és története, menten elszégyellem egyoldalú tudni vágyásom. Elégedjünk meg azzal, ha ismerős nyomja meg az ajtócsengőt...

- Márai Sándor végtelen naplófolyamának egy régi kötetét nézem, amikor 1945 februárjában bejönnek hozzájuk Leányfalura az oroszok. Szegeden egy fél évvel korábban történik ez, amit Apám is elmesélt nemegyszer. Ivánék bejöttek Szegedre és az első karóravillanásra lecsatolták az időmérőket. Vonzotta őket, de a vekker is. Egyikük, mesélte a papa, nyakába kötötte a jó öreg vekkert, majd hogy az váratlanul csörögni kezdett, letépte és ott az utcasarkon kivégezte egy géppisztolysorozattal. Állítólag bombát gyanított a csörgő-zörgő ketyegőben. Ma már lehet mosolyogni, de akkor fehér arccal álltak a szegedmóravárosi járókelők... Márai azon töpreng, miért volt felszabadító megszállóinknak ilyen mély vonzalma az órák iránt. Ma már egy megszálló sereg katonáit nem ez érdekelné, de ha valami látványos ketyere villanna a karon vagy ékszerláncon, az persze más. Inkább az arany, a mives vagy csicsás testékszer, és persze a modern kutyuk birtoklása vonzaná legújabb megszállóink, európai vagy tengerentúli örök barátaink tekintetét. Netán az infó, ami szakadatlan áramlik a mobilok és számítógépek között, az kellene - bár ezt most is elszedik csellemel és erővel... Karórájuk különben ma már a kalmüköknek is van, a bel-

ső-ázsiaiak is hordják, besorozott katonáik már ennél többre vágnak. A globalizáció különféle alakban már többször is átgördült a bolygón, így értéknek, hadizsákmánynak maradtak a régi-új korra is a nők, az italok, cigi, ékszerek, kokó, a jó verdák. Édes Istenem, csak meg ne tudjuk még mi is, mire bukik egy megszálló sereg Európában. Elvégre még itt vagyunk a placcon!

- nem mondhatnám bűnnek, sem gyarlóságnak, ám az ember mindinkább elsodródik a világban kijelölt eredeti helyéről, amelyben még békében élt növényekkel, állatokkal, folyókkal és hegyekkel. Ijesztő, de mindinkább idegen, ismeretlen számára a Föld, ahol él, miközben folyvást távolodik teremtő Istenétől. Hitem szerint rendszerszintű irányváltásra már nincs földi erő, így sodródunk valahová tovább, mindjobban gyorsuló ütemben... Profetikus szavakkal: ez lett Sorsunk, melyre a magát fejlettnak tartó nyugati civilizáció ítélte. Történik ez velünk büntetésül elfordulásunkért Istentől, vagy csupán ennyi az ára Ádám/Éva parancsszegésének? Mindközben rafináltan csábítanak bűbájosok, kép-mutatón intenek vén papok, rendre becsapnak álságos hatalmasok, segítség helyett már az út elején tornyaikba zárkóztak a felkentek, egyként fegyverrel fenyegetnek védelmezők és rablók, rémmeséikkel ijesztgetnek csepűragó filmesek, koronként elhagynak a választottak, és delírium-ba menekülnek, de mennyien... hová forduljon hát a jámbor, ki egyedül maradt a tömegben, merre induljon társtalan magányában, ha jóra tör? Ki merre reméli boldogulását, titkolja azt. Fitalok tömegei éppen a jelenben kényszerülnek felismerni a keserves valót: munka nélkül már nem úszhatják meg jövőtlen nyomorúságukat, miközben az emberi munka lehetősége maga is szűkössé vált. Dolgozni akarnak, de gépek és más betolakodók nem engedik őket dolgozni, nincs tömegméretű, értelmes munka fiataloknak a fejlett országokban sem. Nem kevesen, védekezésül várat építenek képletesen, vagy igazából, drogoznak vagy luxus verdába ülnek, de legalább kerítést emelnek, kirekeszteni körükből a világot. Elfordulnak a hánykódó hajó látványától, dühöngjön csak odakünn a vihar, mi itt bent túléljük, ha azok ott nem is, majd elboldogulunk valahogy. Csalfa vak remény, mégis sokak fogódzója az örvényben, afféle magánmenedék, kis-

csoportos egérút. Felvilágosultak elméjén lesz úrrá a nyomasztó félelem, hogy valami sötét, rejtett üregbe vezetett utunk, mit előre nem láthatott, így el sem kerülhetett az Ember. Századoktól fogva hirdették és hitték a Felvilágosítók: a tudás átsegít a szakadékok fölött, erejével úrrá leszel a kihívásokon, saját használatra átrendezed az Istentől kapott Földet, sokasodó utódaid akár a halált is legyőzik. Igaznak tűnt a Tragédia eszméje: folytonos küzdelem az emberélet, sőt célja sem más, mint e küzdelem maga! Eleme az egyén, kibem, mint cseppben a tenger, a Legyőzhetetlen Egész mutatkozik, mely váratlan kibukkan sorsunkból, mint szorító hiánya valami erős köteléknek, biztos menedéknek, ám nem kőből rakottnak, csupán érzésből, lélekből valónak. Hiányzik, ami nincs, de ezt még megnevezni sem lehet, érteni sem, ha megsejted hatókörét, elkerülni végképpen nem tudod, se szesszel, se múló gyönyörrel, mert fájón hiányzik, ami sosem volt, csak hitted hogy megkapod... Marad a F. Kafka, József Attila kimondta Üresség, mely kívül-belül övezi a Gondolkodót ma is, s amiben mégis élni kényszerülünk. Nincs indok létezésünkre, csak hogy nélkülünk más lenne a Föld...

Márai Sándor írja: Nietzsche hozta a nagy európai felismerést a 19. századról: Isten halott, gyilkosa az Empirikus Tudomány, ami kitisztáz minden csodát, leleplez minden sötét babonát. A 20. század nagy élménye – folytatja Márai és éppen 1956 nyarán írja ezt Naplójába New Yorkban: az Embert megöli a Tömeg. Marad – a Tömegben belül, Isten nélkül - egy hámsejt-tömeg, Godot-ra várván...

- pontosan úgy, mint a Házmastersirató c. Csurka-darabban. Látszólag minden rendben van, majd hogy elkezdenek inni, erről itt Szege-den Kovács János feledhetetlen mozdulatát látom, amint a vesszőfonatú demizsont megemelte, jobb karjára fektette, megbillentette és töltött a pohárba... Szóval, amikor az a hajszálvékony civilizációs parancs elázott a bortól, az emberek megnyíltak, mint a kráter és kiömlött a lelkük. Elmondták, ami bár évtizedekkel előbb történt, de most is itt van velük, olykor összepréseli a szívüket, és fulladoznak tőle álmatlan éjszakákon. Amikor a nyilasok, majd a kommunisták, a kitelepítések, a zokogó búcsúzások '56-ban, amikor a Bözsi szerelme kiment Amerikába és attól fogva

nincs róla hír, vagy a föld, amit elvettek, a bolt, amiből az utcára lökték a tulajdonost, akinek pedig már az apja is ott árult. Akinek az unokáját nem vették föl egyetlen szegedi gimnáziumba se, majd hogy az akkor szintén lefogott és a Tisza Szálló mély pincéjében őrzött nagymamáját kiengedték (miért fogták le, és miért engedték el?) és zokogva bement a „műv. osztályra”, nagy kegyesen adtak neki egy papírt, fölvehetik a lányt, előbb Vásárhelyre, majd egy év múlva ide Szegedre. Nem látszik a napszemüvegtől az sem, hogy hatévesen a Hortobágyra kitelepített, ma már nagymama korú asszony egyszer csak elsírja magát a riportban. Zokog, mert ő már nem él soká', de még senki nem kért tőle bocsánatot, és már nem is fog, hogy a szüleivel vitték őt is a birkahodály-lágerbe. Később nem akarták fölvenni még az általános iskola alsó tagozatába sem, és nem egy tanára megszégyenítette mint osztályellenség gyerekét. Mindez, és még mi minden, ott van a púder alatti ráncokban, a kelet-európai arcokon, a nagyszülők, szülők történeteiben, ha még élnek, bár nem kell már fölhaborodni értük és ellenük sem, mert elmenőben van nemzedékük erősen. És minnek is sorolni, mögöttünk van már, ami történt, a szereplők zöme búcsúzóban, vagy jobbára tán' odaát is, szétszóródva a földrészekeken, történetük elfeledve, némák, mint a sír. Elsüllyedt történelmeink egyike. Pedig még szó sem esett Tito partizánjának gyilkolászásáról, meg a 70 év utáni „megbékélésről” vagy a Duna jegén 20 kilós csomaggal áthajtott Beneš-elüldözte magyarokról, akik egyik napról a másikra lettek földönfutók, mint a román hatalomátvételkor Erdélyben sorstársaik, majd akik állomásokon laktak vasúti kocsikban évekig mint menekültek. A téglagyári barakkokból a halálgyárakba kiszállított szegedi zsidókkal megrakott vonatokról sem ejtünk szót, és a moszkvai szállodákat, magnytogorszki acélműveket építő hadifoglyainkról is hallgatunk közönnnyel, illedelmesen. Elődeink nemzedékei mentek el e világból anélkül, hogy életük végén, akár csak egy kicsit is élhettek volna emberül. Béke poraikra - ismeretlenül.

- Márai még ilyeneket írhatott (1957-ben), manapság ez retorziót vonzana, legkevesebb kitagadást a véleményformálók közül, vagy durvabbat akár. Tehát néhány sor idézet naplójából:

New Yorkban, a Museum of Modern Art épületében, a falakon színes gennyfoltok, melyeket ma „absztrakt modern művészetnek” neveznek. A közönség zöme szakállas, matrónadrágos nők és férfiak – a nők is szakállasok – vadzszenik, pszichoanalizált milliomos kölykök, falkában. Egy világkép szétesőben van, a művészet kohéziós ereje nem tart többé össze semmit, minden atomjaira esik szét... Több mint fél évszázada gondolta ezt, azóta a leírt helyzet megszilárdult, de közben született valódi érték is. Ma már a művész jórészt közéleti botrányra tör, ami életfontosságú számára, hiszen különben médiafigyelem (és vásárló!) nélkül maradhat, éhkoppon. A botrány mint kényszerűség. Közben titkon vagy nem is leplezve, tömegével verselnek, rajzolnak, zenélnek emberek, a sikerben nem szűnő reménnyel. És zömük még nem tanult meg hazudni, őszinték, vélhetően lebíráhatatlan benső kényszertől hajtva. Tömeges, nyomorúságos magányunk oldásában, töredezett viszonyaink gyógyításában a mű sokat segíthet. A művészet közösségképző ereje mára elfeledett álommá lett, volt talán olykor, de a „magányos tömeg” ellenállása szembeszegül a mű lélekmelegével. Sőt, mert szétszakadt kultúrák együttélése van, a versengő rajongótáborok csak még inkább megosztják a tömeget. A frissen érkező „új beállók” meg választhatnak új csillagot...

- vonzó elfoglaltságot ígér, de legalább annyira reménytelen vállalkozás: rendbe rakni az itthoni könyveket. Ráadásul, ami korábban még reményt adott, ha most nem is, majd később, egyszer, jobb időkben elolvasom... mára az ilyen szöveg álságos. Már végleges mulasztásnak látom, ami olvasatlan maradt. Hegel filozófiatörténete még fölidézhető emlék, az ókori kínai bölcselők, tartok tőle, már hiába várnának sorukra, bár ki tudja... Diderot több kötetben, most is fölősenek tűnik, az enciklopédisták különben is szerettek fecsegni. Szabó Dezső tanulmánykötetei előre kerültek a polcon, újra meg kellene nézni, legalább témáit. Vaskos könyvei kissé rikító borítójával, Németh László dolgozatai. Talán még időt kaphatnak az Átkok, regék, imádságok régi magyaroktól, monodókáik gyökerei gögös Atilla királyig nyúlhatnak, vagy talán mélyebbre... Illyés versgyűjteményei. Haszid-történetek, külön tanulmánykötet a kelet-európai zsidóság történeteiről, amott hatalmas vallástörténeti összegzés, azután a Popul vuh

meséi a közép-amerikai népek eredetéről, amikor isteneik megismertették őket a csodás kukoricával. Húsfogyasztásuk döntő hányadát már a varázslatos növény megjelenése előtt is - megölt ellenségeikkel fedezték. És akkor, vagy mások után, de - váratlanul előbukkant a Kék könyv! Rajk László és társai a Népbíróság előtt. Mellékesen említve: Rajk nevét nem ismeri a számítógépbe táplált névtár. A könyvet még az ekkor külügyminiszterré „lefokozott” Rajk 1949. májusi, titokban (!) tartott letartóztatása, szeptemberi 6 napos tárgyalása, majd a hetedik napon (micsonda ördögi párhuzam!) kihirdetett ítélete, amit a kivégzéseket követően adtak hírül... Mára erősen megviselt rémségek. Rajkot és több társát fölakasztották, a fővádlott feleségét letartóztatták, 4 hónapos fiúkat állami gondozásba vették, nevét „fölsőbb utasításra” megváltoztatták, egyszóval a gyereket „eltüntették”. A tömegével letartóztatott ember máig ismeretlen sorsa a „fölszabadult” Kelet-Európában. Akik addig is földre szállott vezérként tekintettek a Párt és a nép bölcs és félelmetes kormányosára, Sztálinra és „legjobb tanítványára” Rákosira, vakon szörnyülködve a vádlottak árulásán, elhittek bűbandájáról mindent. Alig 7 évvel később, 1956. október 6-án Rajk Lászlót több tízezer gyászoló, haragját visszafogó ember jelenlétében, a munkásmozgalom hősi halottaként, mint a „személyi kultusz” áldozatát újratemették. A bölcs vezér ekkor már bukott, de távolból is fenyegető Rémkirályként szovjet kenyeret evett. Magyarország Trianon utáni eszelős haláltánca, Rajk László újratemetésével új szakaszába lépett. Más könyv kér helyet: jóval később, már a rendszerváltás után jelent meg Hegedűs András, a forradalom előtti utolsó magyar miniszterelnök Rendhagyó életek című kötete, afféle visszaemlékezés és riportgyűjtemény, rendkívül izgalmas olvasmány. Többször is foglalkozik a Rajk-perrel, egyik különös megjegyzése így szól: *A Rajk-ügy valójában egy nemzetközi bűnszövetkezet jól megtervezett akciójaként folyt le, amelyben a magyar vezetők csak hazai szakértőkként jöhettek számításba.*

Az 1956-os forradalom előtti Magyarország időrendben utolsó miniszterelnöke ekkor már majd másfél évtizede van odaát, így csak találgathatjuk, mire gondolt. Talán arra, hogy Rákosiék is csak beosztottak voltak e szörnyű-

ség kigondolásában, megszervezésében, végrehajtásában. Ugyan miért lenne ez lehetetlen? Azóta számos alkalommal láthattunk ilyet. Hamarjában JFK dallasi kivégzése, a Wikileaks, vagy éppen Edward Snowden akciója ötlük föl. Ugyan kik állhattak, vagy éppen állhatnak akár ma is a háttérben? Személy szerint nyilván nem azok, akik Rajk esetében, de „beosztásuk” *titkos akciók hivatásos irányítói*, megegyező.

- megint csak a történelem, mint egy lerúghatatlan koldustakaró, rajtunk marad minden körülményben, akár 100 év után is. Régi tollal írt cikket olvasok, mai lapban. Trianonban ugyan magyargyűlölet jellemezte a döntéshozókat, de ezt a Horthy-korszak magyar uralkodó osztályának mérhetetlen ostobasága, gögje generálta és nacionalizmusuk, amely a végletekig fölerősítette ezt a káros gyúanyagot - olvasom. És amíg Nyugat-Európában a kommunisták két háború közötti és antifasiszta hősiességét ma is tisztelik, addig nálunk bunkó módon mind gyakrabban összemossák a náci és sztálini diktatúrát, aminek keserves következménye van máris (a szélső jobb erősödése) s még inkább lesz a jövőben, amiért megint csak aggódnak értünk az európai demokraták. Végső elemzésben természetesen a Habsburg birodalom (Trianonban szentesített) felbomlása is a magyar uralkodó osztály bűne, amit még tetézett a császári kormány reformtervéseinek aktív magyar ellenzése is. Bizonyítékul használ továbbá a szerző Márai-idézeteket, aki mélyen megvetette, elítélte a „keresztény és magyar” úri osztályt, mely valójában ellensége a polgári nemzet létrejöttének. Ki ne feledjem a cikkíró „dicséretére” a sztálinizmus megtagadását, továbbá a Molotov – Ribbentrop paktum magyarázatát, mert az valójában az angol-francia külpolitika következménye, nem pedig a szovjet-német birodalom látványos közeledése. Ezt már Churchill is megírta, idézi bizonyítékul. Ennyi és nyilván sokan vélik, hiszik, vallják ma is így, az elkötelezettek. Keserves. Mintha néhai Révai József, Rákosi főideológusa egy kicsit engedett volna sztálini szigorából, de különben mozdíthatatlan lenne az igaz baloldali világkép a magyar síkon. Márai védelmében meg csak annyit, hogy aki naplófolyamát olvassa, tapasztalhatja: bizony írt ő mást is, amit nem szoktak idézni. Őszinte volt, nem cenzúrázta önmagát, jóllehet így írni

ma is merészség. És még valami, e merevedett nézet tálalásáról, úgy van megírva, mint a teljes tuti. Így van s nem másként. Aki nem hiszi, ne járjon utána, mert aki nem hisz, ellenség. Amikor tehettek, megbüntették, börtön, láger, a daliás Francia Forradalom idején Monsieur Guillotin találmánya is segített, megkurtította egy fejjel a kételkedőt. Manapság csak megbélyegzik, aki rosszul szól, s ha a klaviatúrájából él, elég neki a bélyeg is. Igen bizony, mint a gyermek nevelői, akik magától értetődően mondják, mutatják a bizti/tuti igazat, a sok rosszcsont kölke meg igazodik... mert, ha a nevelő szól, akkor már tudjuk a dolgunk... Ám, bűnös világ: a történelem új módi szemlélete szerint, képzelni is döbbenet, de megengedik, hogy Te másként lásd, másként tudd. Na, persze, csak házi használatra, elvégre a minap érveltek a túlzásba vitt demokrácia ellen azzal: más a sok évszázados demokráciák esetében s megint más a mifajtknál, teszem azt a levélben szavazás. Ott biztonságos, itt kockázatos. Megkapó gondoskodás, szegény fejünkről.

- szabad magyaroknak ilyen úr nem kell! Nem kell! És még háromszor: nem kell! Így tájékoztat az Alföldi Róbert rendezte István, a királyról egy színikritikus. Mint olvasom, az egész színpad összeáll, és kórusban ismétli a ma áthallásos kiáltást: Ilyen úr nem kell!!! Nagyszerű színpadkép, végre egy tisztán, világosan megfogalmazott álláspont, hátha megéri és fölállja ez a sok vidéki bunkó. Netán bekövetkezik a nyugati média évek óta szorgalmazott jövendölése, lázadás az Ugaron! Esetleg egyenesen a nézőtérrel fölvonulva a főtérre! Bár ott most éppen egy fesztivál üzemel, sörrel-borral - pálinkával és válogatott sülttel, birkapörkölttel! Mindegy, maradjon

valami emlékü a későbbiekre is: ilyen úr NEM KELL! István, a király szegedi ősbemutatója (Királydomb után) tán' 1984-ben, a Fogadalmi templom derekáig érő nemzetiszín lobogókkal, a Kádár-kor szürkeségében a nemzeti színtől, érzéstől részegült, tomboló közönség (a városi legenda szerint) oly igen rémisztette a díszpáholy két nemzetes tagját, Komócsin és Apró elvtársakat, hogy utóbbi lövetést indítványozott félelmében. Pedig ő mondta a díszbeszédet Rajk László temetésén! Vajon ki jelölte e kényes posztra? Akkor inkább oka lehetett volna reszketni, mint jámbor lelkesültektől, a '80-as évek közepén. Szóval milyen érdekes, az urak egyaránt úgy vélik: ez a darab alkalmas néplázító! Mi meg csak veresre tapsoltuk akkor a tenyerünk...

- két napig járt az erkélypárkányra egy zöldike fióka, amelyik nem tud ugrálni, lépegetni, mert egyik kis lába a szárnya alá gyűrődött. Ha Isten csodát tenne vele, meggyógyulna és túlélne baját, reménykedem. Nyomorúsága gyötrelmes látvány, ilyennek nem szabadna lennie a kerek világon. Amiként gyermekbetegségnek, fájdalomnak sem. Mégis előfordul, ezért csak tehetetlenül fohászunk. Uram, irgalmazz, Jézus kegyelmezz!

Napok múltak el, s szem elől veszítettem a kis féllábút. Ma késő délután egy idei költésű veréb merészkedett a napraforgómagokhoz, mire egy harcias zöldike kardot rántott a betolakodóra. Nézem, hát egy jobb lábát fájlaló, bár már azt is használó madárka! Isten tudta nélkül egyetlen homokszem sem perdül le helyéről... lám, meghallgatta a fohászt, így a sérült lábacska valamiként gyógyulóban... Dicsőség és hála, hódolat - Világok Ura. Kegyelmed megőrizd felénk...

Részlet a Művészeti anatómiából